

Pierre TEILHARD DE CHARDIN

Spisi iz doba rata (1916. – 1919.)

– Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017.,
521 str.

Knjiga *Spisi iz doba rata (1916. – 1919.)* autora isusovca, prirodoslovca, geologa, mistika, antropologa, kršćanskoga humanista Pierrea Teilharda de Chardina (1881. – 1995.) prvo je hrvatsko izdanje navedene publikacije koje je priređeno prema autorovim rukopisima i nije doživjelo nikakvu preradbu. Prevoditelj je slijedio izvorni tekst. Određene oglede prate uvodi, a autorove bilješke sadrže napomenu »bilješka o. Teilharda« te su podatci o svakom ogledu dostupni na kraju teksta. Knjiga je prvi put objavljena na francuskome jeziku 1965. godine pod naslovom *Écrits dutemps de la guerre (1916. – 1919.)*.

U kvalitetnom prijevodu ovoga djela za koji je zaslužan Mato Balić vidimo da autor de Chardin kroz 20 poglavlja, koja su zapravo oglede koje piše svojoj nećakinji i subraći, otvara brojna pitanja, ali i nudi svoje odgovore u kontekstu stvaranja i evolucije, naravi i nadnaravi, materije i duha. On želi povezati Krista Bogočovjeka s Kristom Omegom, koji je, prema njemu, motor i svrha cijeloga evolucijskoga procesa. Rekli bismo da upravo u samome pristupu i odabiru tema kojima se autor bavi leži temeljna važnost i vrijednost ovoga djela. Sam autor u jednom od ogleada pod naslovom *Moj svemir* jasno kaže: »Znanost (to znači svi oblici ljudske aktivnosti)

i Religija, u mojim očima su uvijek bili samo jedna te ista stvar, bivajući jedna i druga, za mene, slijeđenje jednog te istog Predmeta.« (215) U cijelom djelu vidljivo je to originalno, rekli bismo *-de chardinovsko*, povezivanje vjere i znanosti. Osim toga ovaj rad rezultat je i velikoga intelektualnoga napora T. de Chardina koji je poput nekih najvećih intelektualnih umova pisao ove oglede u gotovo nemogućim (u ovom slučaju ratnim) uvjetima. Autor je time pokazao da intelektualni rad može biti uspješan čak i onda kada životne okolnosti ne idu na ruku njegovoj realizaciji. Osim toga rekli bismo da je značaj ovoga djela neodvojiv od značaja autora kojega je svojevremeno zadesila specifična sudbina, kojemu je za života bilo zabranjeno izdavanje vlastitih djela, koja su zatim posthumno objavljena pod patronatom vrhunskih stručnjaka iz najraznolikijih znanstvenih grana: od teologije preko prirodnih znanosti pa sve do književnosti.

Djelo krasi interdisciplinarnost u smislu da de Chardin dotiče i povezuje različita teološka područja poput dogmatike, fundamentalne teologije, moralne teologije, filozofije, povijesti, biblijskih znanosti i drugih teoloških disciplina. No uz to on nastoji povezati teološke izvode s izvodima prirodnih znanosti (fizika, geologija ...). U tom smislu prijevod ovoga znanstvenoga djela može poslužiti i kao vrijedan visokoškolski udžbenik za filozofiju prirode, kozmologiju, jer kroz teološki nauk nudi cjelinu znanja, na jedan uistinu specifičan

način autor povezuje humanističke i prirodne znanosti i to u krilu mistike, što je raritet, ali i potreba u suvremenoj znanosti. Osim toga možemo reći da je u svojoj srži ovo djelo svojevrsna propedeutika za razumijevanje de Chardinove teološko-filozofske misli te je svojom izvornošću bitno utjecalo na oblikovanje suvremene teologije, napose na *teologiju zemaljskih vrednota* Drugoga vatikanskoga sabora. Ta teologija za koju se zalaže de Chardin organska je, životna, suprotstavljena juridičkoj, apstraktnoj teologiji. Upravo tu je prisutna de Chardinova izvornost s obzirom na to da nudi jednu novu metafiziku prema kojoj Bog postoji ako se s drugim sjedinjuje. Ta nova metafizika ne dokida onu *staru*, klasičnu, koja uvažava uvijek ireverzibilnu i samodostatnu nazočnost *Prvoga Bića* jer objektivno bez toga *Bića* bilo bi nemoguće učiniti bilo kakve korake prema naprijed. De Chardin nudi jednu novu filozofiju koja zapravo priznaje pasivni oblik sjedinjenja, ali isto tako naglašava i važnost aktivnoga oblika. Problem je *stare* metafizike u tome što se ona previše bazira na apstraktnom, geometrijskom znanju, a de Chardin se zalaže za tzv. realno znanje koje se nalazi u *svjesnom aktuiranju* (tj. produženom stvaranju) svijeta oko nas. Na taj način ovo djelo već doprinosi razvoju prije svega teologije, ali i drugih znanosti (zbog svoje interdisciplinarnosti), a ovaj prijevod na hrvatski jezik dobra je prilika da se i unutar naše znanstvene zajednice ponovno promišlja o tim važnim de Chardinovima izvodima.

Objavljivanje ovoga djela važno je zbog još jednoga razloga u kojem vidimo njegovu prije svega društvenu vrijednost. Naime vidljivo je da de Chardin ovim djelom pomiruje kršćansku teologiju s teorijom evolucije te kršćansku religiju sa svijetom. On se zalaže za tzv. evoluciju prema Kristu koja se može opisati kao *spiritualizacija* cjelokupnoga mišljenja i rada duha u Kristu kao *Omegi* evolucije. To se sve događa unutar svijesti da, kako ističe de Chardin u jednom od ogleđa u djelu (*Kozmički život*), »naša mala egzistencija čini cjelinu s neizmjenljivošću svega što jest i svega što nastaje« (20). U istom ogleđu autor zapaža da je razdvajanje kršćanstva i svijeta posljedica snažnoga naturalizma, laicizma i sekularizma. Kako ističe u ovim *Spisima*, »Crkva je proklela svijet i činilo se da djelo napretka smatra đavolskim« (67). Zato je prema njemu važno pomirenje tih dviju suprotstavljenih strana. Samodostatnost ovoga svijeta rezultira razočaranjem, rezignacijom, depresijom kojoj smo i danas svjedoci, a posljedica je zaborava Boga. S druge strane religija, odbacujući Prirodu (svijet), osjeća se *strankinjom među ljudima*. Zbog toga de Chardin smatra da »religija i evolucija ne trebaju biti ni pomiješane, ni razdvojene: one su određene oblikovati jedan te isti potpuni organizam u kojem se produžavaju njihovi odnosni životi, podređuju se, uzajamno se usavršavaju« (70). Osim toga vidimo da ovo djelo potiče na izgradnju, oblikovanje i zaštitu općega dobra u društvu. Sjedinje-

njem cijeloga svemira zapravo je čovjeku kao kruni stvaranja vraćena golema važnost i uloga u svijetu, koja dakako nije statična, nego aktivna u smislu da uključuje čovjekoljublje i izgradnju kvalitetnih ljudskih odnosa. Naime de Chardin smatra da je pojedinac određena vrsta molekule ili stanice kojoj »nije neizostavna samo hrana brojnih materijalnih zapažanja i asimilacija; nego joj je za njezin potpuni razvitak potrebna dopuna drugih njoj sličnih jedinki« (29., Oglad *Zajedništvo sa zemljom*). Upravo tu vidimo važnost ovoga djela jer često se u hrvatskome društvu potenciraju polarizacije, razdvojenosti na svim područjima, pa tako i na području odnosa vjere i znanosti, Crkve, društva, svijeta, a zapravo de Chardin ovim djelom jasno pokazuje da su takve podjele kontraproduktivne za sve suprotstavljene strane.

Prema svemu navedenome vidljivo je da je prijevod ovih de Chardinovih misli, sažetih u *Spisima iz doba rata* (1916. – 1919.), značajno obogaćenje filozofske i prirodo-znanstvene baštine te refleksije unutar hrvatskoga znanstvenoga korpusa koji, općenito gledajući, nedovoljno pokriva pitanje odnosa vjere i razuma, kao i druge podteme koje se spominju u ovome djelu. Osim važnih i vrijednih radova teologa i filozofa Vjekoslava Bajsića u recentnoj hrvatskoj teološkoj i filozofskoj literaturi malo je takvih radova, stoga je vrijedno izdavanje ovoga djela koje ima snažan potencijal da potakne raspravu o važnim temama koje pokriva. Esejistički pristup vrlo je

prikladan jer čini ovo djelo zanimljivim širokom krugu potencijalnih čitatelja, tako da ono može poslužiti i kao djelo za promicanje znanosti. U tematskome smislu može se preporučiti svima onima koji se zanimaju za granična pitanja filozofije, religije i znanosti koja upravo u današnje vrijeme bivaju vrlo aktualna, a to su prije svih teolozi, filozofi i znanstvenici iz kruga prirodnih znanosti koje ta pitanja nesumnjivo dotiču.

Šimo Šokčević

Benito MARONCINI, Angelo AMATO, Carlo ROCCHETTA, Moreno FIORI

Anđeli i demoni. Povijesna drama između dobra i zla

– Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017., 440 str.

Anđeli i demoni. Povijesna drama između dobra i zla, kako je vidljivo iz predgovora djelu, želi biti studija koja će predstavljati »osnovni sažetak angelologije i demonologije« (11.). Djelo je interdisciplinarno jer povezuje biblijsku teologiju, egzegezu, povijest, dogmatsku teologiju i navještaj Crkve u suvremenome svijetu. Potvrda interdisciplinarnosti ove studije jesu i njezini autori koji se upravo bave različitim teološkim disciplinama. To su bibličar Benito Maroncini, povjesničar i dogmatičar Angelo Amato te dvojica teoloških dogmatičara Carlo Rocchetta i Moreno Fiori.

Knjiga u prijevodu ima 440 stranica, a na početku sadrži popis skraćenica i